

DANMARKS
NATIONALBANK

200 ÅR

2018

Nationalbanken i hverdagen

Sikre betalinger

Nationalbanken udsteder sedler og mønter og overvåger, at de elektroniske betalinger sker sikkert og effektivt. Nationalbanken sørger sammen med finanssektoren for moderne betalingssystemer, hvor de daglige betalinger forløber smidigt og sikkert, så danskerne let kan overføre penge til hinanden.

Stabil finanssektor

Nationalbanken holder øje med, at der ikke opbygges for store risici i fx bankerne, og at eventuelle problemer ikke spredersig. På den måde arbejder Nationalbanken – sammen med andre myndigheder – for en sund finanssektor, så danskerne trygt kan låne og placere penge i bankerne.

Stabile priser

Nationalbanken forsvare den danske kronens værdi. Med en fast kronekurs over for euroen – og derigennem lav og stabil inflation – kan danskerne have tillid til, at pengene ikke svinger voldsomt i værdi.

200 år i danskernes tjeneste

Formålet for Danmarks Nationalbank har stort set været uændret i de 200 år, banken har eksisteret. Formålet er at ”opretholde et sikkert pengevæsen”, som det står i loven. Men måden, sikkerheden opretholdes på, har ændret sig løbende og udvikler sig fortsat.

For 200 år siden blev det afgørende at få placeret ansvaret for udstedelsen af sedler hos en uafhængig Nationalbank. En institution, som ikke lod sig påvirke til at øge produktionen, bare fordi kongen havde behov for flere penge. Den politiske uafhængighed er stadig afgørende, og det er fortsat alene Nationalbanken, der udsteder sedler. Men i dag handler et sikkert penge- væsen også om at sikre tillid til de systemer, der sørger for, at pengene kan flyttes mellem os. Det handler om at overvåge stabiliteten i finanssektoren og gennem fastkurspolitikken at sørge for stabile priser. Alt sammen for at sikre Danmark en robust økonomi.

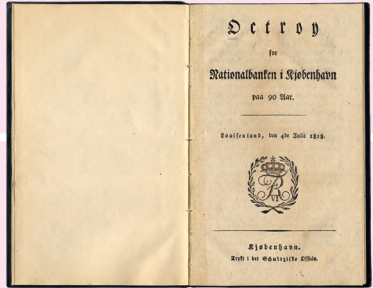
De færreste danskere har direkte kontakt med Nationalbanken, fordi det kun er bankerne, der kan låne og sætte penge ind i Nationalbanken. Men Nationalbanken spiller en vigtig rolle for betalingerne. Døgnet rundt sørger Nationalbanken sammen med finanssektoren for, at danskernes hverdags- økonomi fungerer: Når rejsekortet om morgenen automatisk er blevet tanket op. Når indkøbene om eftermiddagen betales med Dankortet. Og når MobilePay bruges til at dele regningen med vennerne i byen om aftenen. Alt sammen, helt uden der bliver lagt mærke til det.

Nationalbankens historie gennem 200 år

1818

Danmarks Nationalbank oprettes

Nationalbanken gøres uafhængig af regering og konge og får eneret til at udstede sedler.

1873

Danmark indfører kronen

Kronen erstatter rigsdaleren. Penge-systemet skifter fra at være sølv- til guldaseret.

1873

1857

1857

Den første check

En mindre revolution i pengeverdenen. Nu behøver man ikke længere at hæve penge i banken.

1880

1880

Første sparekasselov indføres

Loven er en udløber af sparekassekrisen. Der bliver nu gennemført tilsyn med sparekasserne, og der stilles krav til, hvor robuste de skal være. Den første banklov vedtages omkring 40 år senere.

1939

1939

Danmarks guldreserver flyttes i sikkerhed

I ly af natten fragtes Nationalbankens beholdning af guld ud af landet for at undgå, at gullet falder i Hitlers hænder.

1944

1944

Bretton Woods-aftale om faste valutakurser

Aftalen knytter kronen og de øvrige deltagende valutaer til dollaren, som igen er knyttet til guldprisen. Systemet bryder sammen i begyndelsen af 1970'erne.

1972

1972

Danmark tilslutter sig valutaslangen

Danskerne stemmer for medlemskab af EF (senere EU), og Danmark tilslutter sig det europæiske valutasamarbejde "valutaslangen".

1982

1982

Den moderne fastkurspolitik grundlægges

Der sættes punktum for en periode med devalueringer og medfølgende høj inflation i dansk økonomi. Danmark vender tilbage til en konsekvent fastkurspolitik.

1999

1999

Euro som ny fælles europæisk valuta

11 lande indfører den fælles euro. Danmark træder ind i det europæiske fastkurs-samarbejde, ERM2, hvor euroen er anker.

2008

International finanskriserammer også Danmark

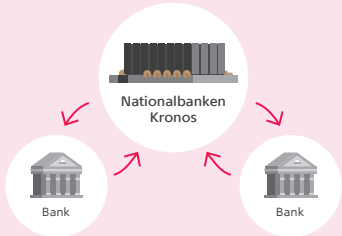
En overophedet dansk økonomi, der allerede er på vej nedad, rammes, da den globale finanskriser skyller ind over Danmark.

2015

2015

Stort kronepres

Fastkurspolitikken står over for en stor prøve, da uro om schweizerfrancen presser kronen. Det lykkes at holde kronekursen stabil.

2014

2014

Straksbetalinger bliver muligt

Det bliver muligt for danskerne at lave straksbetalinger, hvor pengene står på modtagerens konto inden for sekunder.

Sikre penge

Sedler og mønter er mere end blot papir og metal. Tillid til pengene og deres værdi er helt fundamentalt for vores samfund. Den teknologiske udvikling gør, at falskmøntnere hele tiden får bedre værktøjer til at kopiere sedler. Nationalbanken vurderer derfor løbende kvaliteten af sikkerhedselementerne på sedlerne. Blandt sikkerhedselementerne er en vinduestråd med bevægeligt bølgemotiv, et avanceret hologram, der reflekterer lyset i forskellige farver, samt vandmærke, kobbertryk og skjult sikkerhedstråd.

Tillid er afgørende – for alle betalinger

Penge og betalinger er en vigtig del af hverdagen. Uanset om det er med sedler, Dankort eller mobiltelefon i hånden, kan du betale for varer på en måde, som er bekvem for dig og sælger. Det er praktisk og effektivt, men penge og betalinger kræver tillid. Nationalbanken arbejder i dag som for 200 år siden for sikre og effektive betalinger.

Nationalbanken og finanssektoren sørger for moderne betalingssystemer, så de daglige betalinger kan gennemføres sikkert og effektivt. Nationalbankens betalingssystem, Kronos, sikrer, at alle let kan overføre penge til hinanden – også selv om vi har hver vores bank.

De elektroniske betalingsformer har gjort det lettere og hurtigere for os at betale i butikker og overføre penge til hinanden.

Er pengene ægte?

Lige siden penge afløste den besværlige bytteøkonomi, har det været afgørende at sikre tilliden til dem. For 200 år siden fik Nationalbanken eneret i Danmark til at udstede sedler. Tilliden til sedlerne sikrer Nationalbanken bl.a. ved at stille høje krav til sikkerhed og kvalitet. Ved løbende at indføre nye, avancerede sikkerhedselementer gøres det svært at forfalske sedler. Omfanget af falskmøntneri er lavt i Danmark sammenlignet med andre lande.

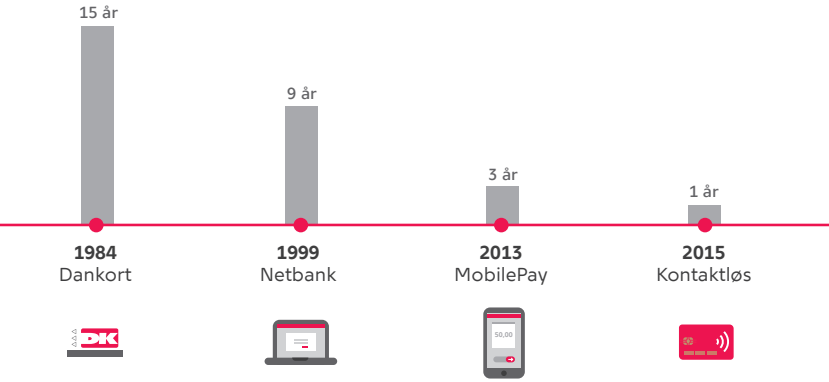
Fra falskmøntnere til cyberkriminelle

I dag foregår de fleste betalinger ikke med sedler og mønter, men elektronisk. Derfor har Nationalbanken også fokus på at forbedre den digitale sikkerhed. Nationalbanken overvåger og øger cybersikkerheden i de finansielle it-systemer. Det sker fx, når Nationalbanken jævnligt – sammen med bl.a. banker og myndigheder – træner. Træner, så finanssektoren i fællesskab er rustet til at modstå mulige cyberangreb på de it-systemer, som binder hele det komplekse netværk af betalinger sammen.

Nye løsninger gør betalinger lettere

I 1983 købte en mand et par sko og betalte med et Dankort. Det var begyndelsen på en succes. I dag er Dankortet det mest udbredte betalingskort i Danmark. Dankortet er bare ét eksempel

Danskerne tager hurtigere og hurtigere ny teknologi til sig. Så lang tid har det taget for nye løsninger at nå 3 mio. brugere.

Kilde: Nets, MobilePay og Danmarks Statistik.

på en betalingsform, som har ændret betalingsvanerne og gjort livet lettere for mange.

Når pengene skifter hænder

Når du betaler i en butik, eller når du overfører penge til en ven, sker det meget ofte, at I har hver jeres bank. Derfor skal jeres banker udveksle pengene. Det gør de via Nationalbankens betalingssystem Kronos¹.

Det er bankernes netbank. I Kronos kan bankerne hurtigt og uden risiko overføre penge til hinanden. Kronos spiller også en vigtig rolle, når der bliver købt og solgt valuta eller handlet med værdipapirer, som fx aktier og obligationer.

¹ Nationalbankens system, Kronos, udskiftes i løbet af 2018 med et nyt og mere moderne system, Kronos2.

KRONOS ER HJERTET, DER HOLDER PENGENES KREDSLØB I GANG

502.000.000.000 kr.

skifter i gennemsnit hænder på hverdage i Danmark via betalingssystemerne. Det svarer til 13 storebæltsbroer. Nationalbankens betalingssystem, Kronos, er bankernes netbank, der er med til at sikre, at penge flyttes sikkert og effektivt.

STRAKS BETALINGER

Før i tiden kunne betalinger være flere dage undervejs, hvilket var upraktisk, hvis man fx var en længselsfuld bilkøber. Med nutidens straksbetalinger kan pengene være fremme på sekunder.

Store betalinger

Slut med at vente på pengene

Man har altid måttet acceptere, at det tager tid at overføre penge fra én bankkonto til en anden. Engang var det den manuelle behandlingstid, man ventede på. Selv de elektroniske betalingsmuligheder ændrede ikke på, at det i nogle tilfælde var hurtigere at sende pengene kontant med post eller kurér end at overføre dem via banken. Men i 2012 begyndte en ny epoke med modernisering af betalings-systemerne, og det arbejde resulterede i 2014 i indførelsen af straksbetalinger.

Tidligere var det ofte frem med kontanterne, når caféregningen skulle deles blandt venner. I dag kommer smartphonen frem, og via fx MobilePay har modtageren pengene inden for sekunder.

Hvem betaler regningen?

Så hvis du fx var ude at kigge på ny bil og købte og betalte for bilen lørdag formiddag, ville sælger først modtage pengene tirsdag morgen, når bankerne natten til tirsdag havde gennemført overførslen. Hvis ikke sælgeren ville risikere at blive snydt for betalingen, måtte du ofte pænt vente et par dage med at få den nye bil med hjem. Med straksbetalinger kan afsender og modtager afslutte betalingen og handlen med det samme.

I løbet af de få sekunder, straksbetalingen tager, bliver der bl.a. gennemført en kontrol af, at der er penge til at dække overførslen. Noget, man for bare få år siden ikke troede var muligt. Straksbetalinger er et eksempel på, at udviklingen i betalingssystemerne aldrig står stille.

Fra papir til kort i supermarkedet

Der er sket meget i kassekøen i supermarkedet siden 1970'erne, hvor checken var det mest udbredte betalingsmiddel. I dag foregår de fleste betalinger i butikker med kort, især Dankort.

Brug for kontanter?

De første udendørs hæveautomater kom i 1984. Så kunne man hæve kontanter uden for bankens åbningstid. I dag har især unge mennesker stort set ingen kontanter på sig.

Både nedkøling og overophedning skal undgås

Der er sket meget i finanssektoren i løbet af de seneste 200 år. I grove træk er vi gået fra sparekasser til finansielle supermarkeder. Finanssektorens samlede udlån er i dag på ca. 5.200 mia. kr. Gøres det op pr. hoved, svarer det til, at hver eneste voksne dansker har lån for over 1,1 mio. kr. Da finanssektoren har stor betydning for den danske økonomi, er det en af Nationalbankens vigtigste opgaver at bidrage til at sikre, at sektoren fortsat er robust.

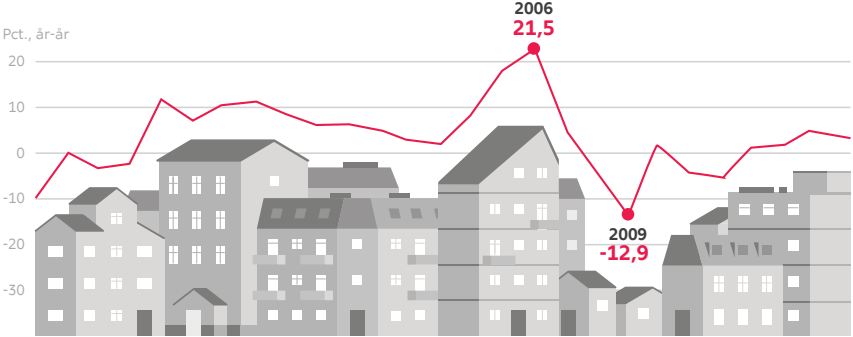
Som boligkøber ønsker man ikke at købe på toppen af en boligboble. Nationalbanken holder øje med udviklingen i finanssektoren og på boligmarkedet og kommer med anbefalinger til indgreb, hvis der ses tegn på opbygning af risici – fx en boligboble.

Efter kriserne har det ofte været nødvendigt at genoverveje rammerne for det finansielle system for at gøre det mere robust. Det er bl.a. sket ved at skærpe lovkravene til den kapital, der skal fungere som stødpude i dårlige tider.

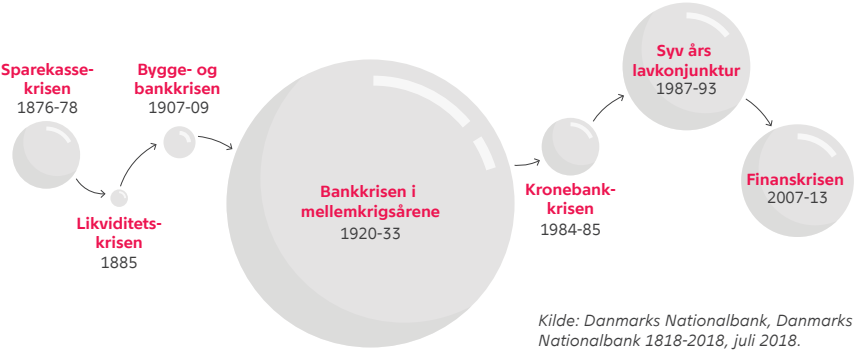
I en stadig mere globaliseret verden, hvor alt er forbundet, kan økonomiske problemer for en bank hurtigt sprede sig til andre. Det så vi bl.a. i den seneste finanskrisen i 2007-13, der egentlig begyndte som en kredit- og boligboble i USA, men hurtigt fik konsekvenser i Danmark og hele den vestlige verden.

Kriser fanges bedst i opløbet
Nationalbanken overvåger finanssektoren og analyserer og tager temperaturen på den danske økonomi. Med analyserne i hånden giver Nationalbanken anbefalinger til bl.a. politikerne om, hvordan risici i finanssektoren kan mindskes. Det er med til at begrænse risikoen for finansielle kriser og afbøde konsekvenserne, hvis krisen indtræffer. Danmark har oplevet flere finansielle kriser i de seneste 200 år, og hver gang

Boligboblen i midten af 2000'erne
Danmark oplevede en boligboble med kraftigt stigende boligpriser op mod finanskrisen. Kurven viser væksten i boligpriserne.

Historien har budt på flere bank- og finanskriser. Nogle kriser har været større end andre. Boblernes størrelse viser krisernes omfang.

er man blevet lidt klogere på, hvordan kriserne opstår, og hvordan man forebygger, at de forværrer yderligere af banker, der kommer i problemer.

En god balance
Når reguleringen af finanssektoren skal fastlægges, gælder det om at finde en god balance. Aktiviteten i samfundet generelt, og i finanssektoren specifikt, bevæger sig naturligt op og ned. I nogle perioder er der større aktivitet end i andre. Udsvingene skal dog helst ikke

blive for store. Store opsving efterfølges oftest af store opbremsninger. I opbremsningerne kan finanssektorens mindskede risiko- og lånevillighed have afsmittende, negativ effekt på hele samfundsøkonomien og forstærke optræk til økonomiske kriser.

En af Nationalbankens fornemteste opgaver er derfor løbende at analysere udviklingen og give anbefalinger, så konsekvenserne ved både nedkølinger, overophedninger og de medfølgende bobler og kriser kan afbødes.

Forud for den seneste finanskrisen steg boligpriserne kraftigt. De var bl.a. drevet af en solid fremgang i husholdningernes indkomster, lave renter og afdragsfrie lån. Forventningerne om fortsat stigende boligpriser var også med til at presse priserne op.

Kilde: Danmarks Nationalbank, Danmarks Nationalbank 1818-2018, juli 2018.

Aktiekurserne faldt drastisk under finanskrisen, der spredte sig fra USA til resten af verden og sendte chokbølger gennem hele finanssektoren.

Nedtur på aktiemarkederne

Styrket ud af krisen

Den sidste mandag i august 2008 blev de morgenfriske kunder i Roskilde Bank mødt af et skilt i døren om, at de andre private banker og Nationalbanken havde måttet overtage både ejerskabet og aktiviteterne i banken. Kunderne kunne stadig hæve deres penge i hæveautomaten, men Roskilde Bank var efter 124 år ophørt som selvstændig bank. Forud var gået nogle dramatiske måneder i finanssektoren over hele verden, og endnu flere skulle følge.

En stor kredit- og boligboble i USA førte fra efteråret 2007 til, at flere amerikanske realkreditinstitutter og banker måtte inkassere milliardstore tab. Aktiemarkeder faldt drastisk over hele verden. Alt sammen skabte usikkerhed og mistillid, så banker blev uvillige til at låne ud til hinanden.

Da krisen rammer Danmark, er økonomien allerede vendt efter en overophedning. Danske investorer, der havde lavet store, risikable investeringer i ejendomsmarkedet, gik konkurs. Og især de banker, som havde øget udlånet voldsomt op til krisen og havde lånt mange penge ud til ejendomsinvesteringer, fik problemer. Fra begyndelsen af 2008 og frem til august 2013 ophørte ikke bare Roskilde Bank, men i alt 62 danske banker med at eksistere.

Så snart finanskrisens akutte udfordringer var afhjulpet, gik Nationalbanken sammen med myndighederne i gang med at forebygge, at lignende alvorlige kriser kan opstå og udvikle sig i fremtiden. Foruden at skærpe kravene til, hvor mange penge banker skal have til dårlige tider, aftalte man, hvordan man fremover skal håndtere selv store banker i nød, så de vigtigste funktioner, såsom daglige ind- og udlån, videreføres under en eventuel krise.

Nationalbankens overvågning af både boligmarkedet og de finansielle markeder blev også udvidet, så der fremover kan sættes ind allerede ved tidlige tegn på kredit- og boligbobler.

Roskilde Bank blev den første danske bank, der løb ind i vanskeligheder under finanskrisen. I alt ophørte 62 danske banker med at eksistere under krisen.

Bankkrak

Byggeboom

De stærkt stigende boligpriser medførte store og risikable byggeprojekter og ejendomsinvesteringer, som faldt til jorden, da økonomien gik i stå, og finanskrisen ramte.

Finanssektor i tillidskrise

I Danmark og over hele verden demonstrerede vrede borgere i 2011 mod banker, som fik skylden for finanskrisen. Bankerne var for grådige i opgangstider – og lod andre stå tilbage med problemerne i nedgangstider, lød kritikken.

Fast kronekurs giver Danmark stabilitet

Vi har i Danmark en lang tradition for at knytte kronens værdi til vores største handelspartners valutaer. Kronen har fulgt pundet, dollaren, D-marken, og siden 1999 har kronen været knyttet til euroen. Den Europæiske Centralbank, ECB, fører en pengepolitik, der sigter efter at have en lav og stabil inflation i eurolandene. Ved at knytte kronen til euroen sikrer vi os en tilsvarende stabilitet i den danske økonomi.

Når vi rejser, er vi vant til at tjekke de aktuelle valutakurser, som kan svinge en del. Kursen på danske kroner over for euro har dog på grund af fastkurspolitikken ligget stort set uændret på omkring 7,50 kr. siden euroens indførelse i 1999. Procenttallene viser de maksimale udsving mellem den danske krone og udvalgte valutaer det seneste år.

Den faste kronekurs er med til at sikre lav inflation og dermed en stabil prisudvikling. Når borgere og virksomheder kan stole på kronens værdi uden at frygte, at priserne pludselig stiger eller falder voldsomt, kan de bedre træffe de rigtige beslutninger, når de skal købe ind eller foretage investeringer.

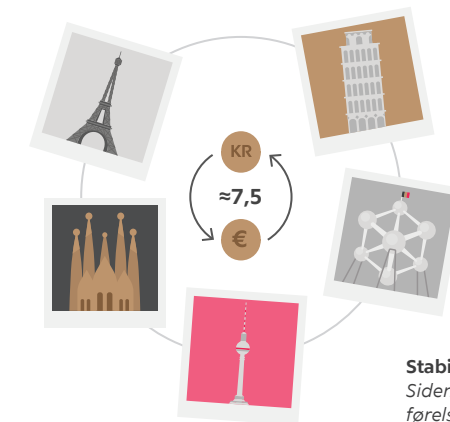
Nationalbanken køber og sælger kroner

Nationalbanken holder hele tiden øje med den danske krone og er klar til at træde til – eller intervenere, som det kaldes. Hvis kronens kurs over for euro begynder at afvige for meget fra den aftalte centalkurs, kan Nationalbanken vælge at købe eller sælge kroner på valutamarkedet. På den måde genoprettes balancen mellem udbuddet og efterspørgslen af kroner, så kronens kurs over for euroen stabiliseres. I 2015 måtte Nationalbanken i løbet af kun to måneder købe udenlandsk valuta og betale med danske kroner for svimlende 275 mia. kr. for at forhindre kronen i at blive for stærk over for euroen.

Nationalbanken ændrer renter

Nationalbanken kan også forsvare kronens kurs over for euroen gennem renteændringer, hvis køb og salg af valuta ikke har tilstrækkelig effekt. En forhøjelse af den danske rente i forhold til renten i eurolandene vil gøre det mere attraktivt at investere i kroner end i euro, og den stigende efterspørgsel på danske kroner vil styrke kronen. Omvendt kan investeringer i kroner gøres mindre attraktive, så kronen svækkes, ved at nedsætte den danske rente i forhold til eurorenten. Hvis eurorenten er meget lav, kan det sågar være nødvendigt at sætte den danske rente ned til negative niveauer, som vi så i 2012 og 2015.

Med fastkurspolitikken er Nationalbankens renter reserveret til at sikre en stabil valutakurs. Den økonomiske aktivitet i samfundet må i stedet, hvis der er behov, styres gennem de øvrige økonomiske politikker, fx finanspolitikken, som regeringen står for.

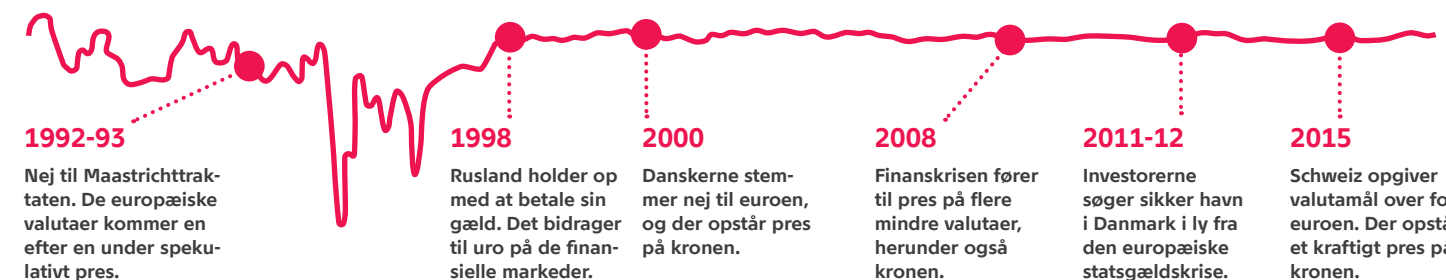
Stabile priser
Siden euroens indførelse har danskerne kunnet være sikre på kursen mellem euro og kroner, fx når vi tager på ferie.

Altid klar

Nationalbanken har i flere omgange bevist, at den har redskaberne til at forsvare kronen og fastkurspolitikken gennem interventioner og renteændringer, selv under meget stort pres. Det nyder danske virksomheder og borgere godt af i form af stabile priser.

Kronen har modstået kriser i mere end 30 år

Fastkurspolitikken har modstået store stød igennem årene. Flere gange har kronen været under pres, og Nationalbanken har måttet tage kraftige midler i brug for at holde den stabil.

Kronens centralkurs **7,46038**

Kilde: Danmarks Nationalbank, Danmarks Nationalbank 1818-2018, juli 2018.

Efter et møde i Nationalbanken i 1982 udsendte Poul Schlüter og Henning Christophersen en fælles erklæring, som gjorde op med devalueringer og markerede en tilbagevenden til fastkurspolitikken.

Brug for klart signal

Den moderne fastkurspolitik fødes

Den korte fælles udtalelse fra Poul Schlüter og Henning Christophersen, der var på vej til at sætte sig i stolen som henholdsvis statsminister og finansminister, fik ikke megen medieopmærksomhed, da den blev udsendt 9. september i 1982 efter et møde i Nationalbanken. Men udtalelsen skulle vise sig at være startskuddet til den fastkurspolitik, Danmark og Nationalbanken har ført lige siden.

Siden midten af 1970'erne havde devalueringer været et flittigt anvendt redskab til at forsøge at forbedre danske virksomheders konkurrenceevne i udlandet. Med devalueringerne nedsatte man med ét slag den danske kronens værdi i forhold til fx D-marken. Derved blev danske varer billigere at sælge i udlandet. Men effekten af devalueringerne var en højere inflation. De hyppige justeringer af kronens kurs skabte i sig selv spekulationer i valutamarkederne om en mulig kommende devaluering, hvilket lagde yderligere pres på kronekursen og inflationen.

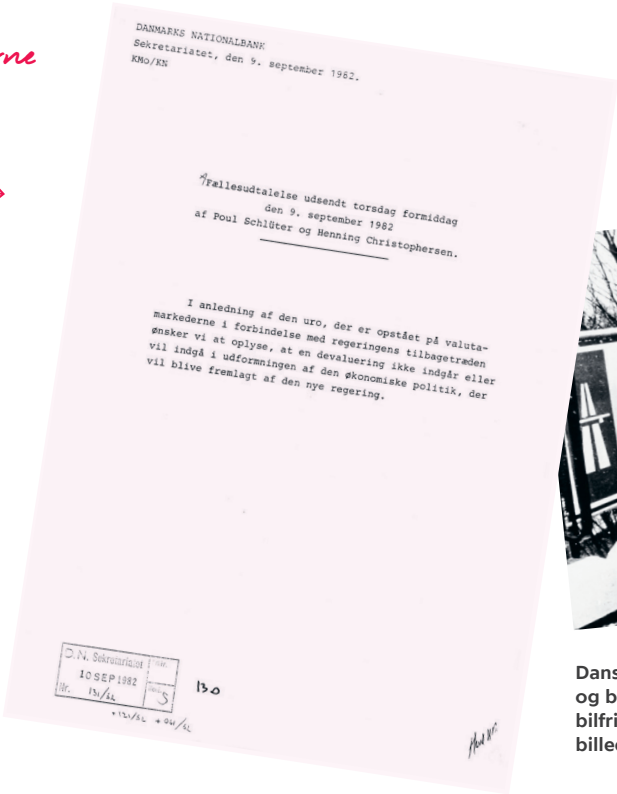
På mødet i Nationalbanken var der derfor enighed om, at den danske regering måtte sende et klart politisk signal til omverdenen om, at man trods store økonomiske udfordringer ikke havde tænkt sig at devaluere kronen.

Tilbage i september 1982 var der ikke megen tiltro til, at Schlüters regering ville kunne holde løftet i erklæringen. Men det gjorde regeringen, og fastkurspolitikken har siden været en fast del af skiftende danske regerings økonomiske politik. Resultatet har foreløbig været mere end tre årtier med lav inflation og stabile priser.

Situationen i Tyskland efter 1. Verdenskrig viser, hvor slemt det kan gå, når inflationen løber løbsk. I perioder blev de nærmest værdiløse pengesedler brugt som tapet.

Startskud til moderne fastkurspolitik

Hyperinflation hos vores naboer

Økonomisk krise og tomme veje

Dansk økonomi havde det ikke godt i 1970'erne og begyndelsen af 1980'erne. Det var de tvungne bilfrie søndage under oliekriserne et tydeligt billede på.

Stabil dansk økonomi gennem samarbejde

Skatter og offentlige udgifter

Politikerne i Folketinget kan gennem finanspolitikken bestemme de offentlige indtægter og udgifter. Det vil sige, hvor meget vi skal betale i skat til staten, og hvad og hvor meget staten skal bruge penge på. Finanspolitikken kan med andre ord skrue op og ned for, hvor mange penge borgerne har mellem hænderne, så økonomien hverken går i stå eller bliver overophedet.

Lønniveauer på arbejdsmarkedet

Lønninger til de ansatte udgør en stor del af udgifterne for en virksomhed. Hvis danske virksomheders omkostninger skal udvikle sig på linje med deres udenlandske konkurrenters, er lønudviklingen derfor nødt til at følge den i udlandet. Ansvarlige lønftaler mellem arbejdsmarkedets parter er derfor vigtige for en stabil økonomisk udvikling.

Renteniveauer og valutakurser

Nationalbanken har ansvaret for pengepolitikken og bestemmer derfor renterne. Renterne er på grund af fastkurspolitikken reserveret til at sikre en fast kurs over for euroen. Det giver lav og stabil inflation, som er den bedste forudsætning for en sund økonomisk udvikling.

Nationalbankens bygning ligger lige over for Christiansborg. Placeringen afspejler det samspil, der i dag som for 200 år siden er nødvendigt for, at dansk økonomi er i balance. Nationalbanken kan ikke alene sikre en robust dansk økonomi. Den økonomiske udvikling påvirkes derimod af både pengepolitikken og de øvrige økonomiske politikker, som fx finanspolitikken, og af udviklingen på arbejdsmarkedet.

